

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

На сьогодні багато родин вже з дошкільного віку прагнуть прилучити дітей до вивчення іноземних мов (ІМ). Водночас, система дошкільної освіти не може задовольнити ці прагнення. На проведеній Міністерством освіти і науки України нараді з проблем навчання ІМ в дошкільній й початковій школі (лютий 2009 р.) у доповіді Міністра І. Вакарчука наголошувалося, що, незважаючи на те, що в країні широко ведеться підготовка фахівців з іноземних мов, для організації навчання ІМ дітей дошкільного віку вкрай не вистачає відповідних спеціалістів [6]. Як показало дослідження, визначальною причиною такого стану є низька якість освіти педагогічних працівників, що готуються до навчання ІМ дошкільників. У молодших спеціалістів – випускників ВНЗ I–II рівнів акредитації іншомовна підготовка не відповідає вимогам до вчителя ІМ, а в бакалаврів та спеціалістів з ІМ, підготовлених у ВНЗ III–IV рівнів акредитації, низький рівень сформованості як методичної та методично-практичної, так і спеціальної іншомовної компетенції [20 та ін.]. Це вимагає визначити теоретико-методичні засади поліпшення якості підготовки педагогічних працівників нового для національної освіти спрямування і на цій основі обґрунтувати місце, структуру, цілі, зміст, стандарти вищої освіти, особливості організаційних форм, технології, засобів такої підготовки. В основу системи підготовки мають бути покладені педагогічні принципи, якими необхідно керуватися, створюючи й реалізуючи підготовку педагогічних працівників до навчання ІМ дошкільників. Пошук має базуватися на сучасних концептуальних засадах модернізації педагогічної освіти в Україні, її інтеграції в європейський освітній і науковий простір, враховувати перехід на кредитно-модульну організацію навчального процесу, міжнародний досвід раннього навчання дітей другої мови.

Незважаючи на те, що нормативні документи про освіту, педагогічні теорії завжди містять визначення принципів, вважається, що питання про сутність і кількість принципів за тим чи іншим напрямом є одним із найменш розроблених у педагогіці [1, с. 364]. Тільки збагнувши закони й закономірності процесу навчання, освіти та виховання студентів, спираючись на їхні вимоги, можна сформулювати принципи організації педагогічного процесу й забезпечити виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням необхідної якості підготовки спеціалістів. Специфіка педагогічних законів і закономірностей полягає в тому, що вони виявляються через свідому діяльність учасників педагогічного процесу, і тому, на відміну від загальних законів природи, їх дія неможлива поза такою діяльністю [1, с. 360–361]. М.М. Фіцула дає визначення принципів як основних положень, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчальної роботи [19, с. 113]. В.В. Ягупов під принципами розуміє спрямовуючі положення, нормативні вимоги до організації та проведення дидактичного процесу, які мають характер загальних вказівок, правил і норм та впливають із його закономірностей. “Незнання принципів не відмінює їх існування та дію і робить дидактичний процес ненауковим, суперечливим, непослідовним, несистемним, й, відповідно, неефективним. Основними джерелами виведення принципів є: досвід навчальної діяльності; теорія пізнання; закономірності функціонування психіки людини; закономірності навчання” [25, с. 291].

На основі аналізу праць А.М. Алексюка, І.Д. Беха, С.У. Гончаренка, О.Л. Кононко, В.В. Краєвського, В.Г. Кременя, В.І. Лугового, І.П. Підласого, З.І. Слєпкань, В.В. Ягупова та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 8; 9; 10; 13; 15; 18; 25 та ін.] вважаємо, що принципи створення й забезпечення успішного функціонування системи підготовки педагогічних працівників до навчання ІМ дошкільників мають бути сформульовані з урахуванням принципів, окреслених нормативними документами про реформування освіти [2; 7; 11; 16; 17 та ін.]; методологічно обґрунтовані законами та закономірностями педагогічного процесу, які визначені теоретичним пізнанням процесів сучасної модернізації національної системи освіти, зокрема вищої педагогічної та дошкільної іншомовної освіти, узагальненнями міжнародного досвіду підготовки педагогічних кадрів для навчання іноземних мов.

Метою статті є висвітлення педагогічних принципів підготовки в педагогічних ВНЗ III–IV рівнів акредитації педагогічних працівників до навчання ІМ дітей дошкільного віку [20 та ін.].

Професійну підготовку педагогічних працівників до навчання ІМ дошкільників маємо розглядати як сукупність елементів, що взаємодіють, у самій системі та у взаємозв'язках із системою дошкільної освіти, яку вона покликана обслуговувати. Система має враховувати й базуватися на принципах, визначених на основі педагогічних законів і закономірностей. Саме знання законів та закономірностей може допомогти визначити порядок досягнення цілей і завдань, забезпечити ефективне управління підготовкою майбутніх педагогічних працівників. Із цих позицій загальними закономірностями виступають закономірності мети, змісту, якості, методів навчання, управління та стимулювання [25, с. 281–285]. Тому маємо підстави стверджувати, що принципи мають формулюватися й систематизуватися відповідно до загальних закономірностей педагогічного процесу. Ми дійшли висновку, що в системі підготовки педагогічних кадрів до навчання ІМ дошкільників доцільно виділити та описати цілепокладальну, змістово-інструментальну, методично-організаційну (технологічну), контрольну-оцінювальну та управлінську підсистеми, результатом функціонування яких має стати якість вищої освіти вчителя. Відповідно до такого підходу для обґрунтування системи підготовки педагогічних працівників вказаного фаху спочатку було визначено її методологічне забезпечення, а після цього – визначено систему загальних та часткових закономірностей і педагогічних принципів [20 та ін.]. Розглянемо їх докладніше.

1. Методологічні принципи. Методологічні норми та правила, яким повинна відповідати освітня система підготовки працівників до іншомовної освіти дошкільників, мають бути задані системою методологічного забезпечення [8, с. 59–63]. Теоретичний аналіз джерел загальної методології науки, філософії освіти, методології педагогіки дає підстави стверджувати, що таке забезпечення можна мінімізувати: основними методологічними підходами (системний, синергетичний, діяльнісний, особистісно орієнтований); положеннями про цілісну сутність найбільш загальних освітньо-виховних проблем, єдність теорії та практики; сукупністю методологічних принципів: компетентності, гуманізму, наукового обґрунтування системи підготовки на основі наступності, відповідності змісту підготовки на всіх рівнях його конструювання меті іншомовної освіти дошкільників, структурної єдності змісту на рівнях його формування і реалізації, єдності змістової і процесуальної сторін підготовки [20; 22 та ін.].

2. Принципи функціонування підготовки педагогічних працівників до іншомовної освіти дошкільників у системі педагогічної освіти. Педагогічна освіта є складовою системи національної вищої школи, покликана забезпечувати педагогічними працівниками відповідні галузі освіти; продукувати, зберігати й передавати/споживати педагогічну інформацію; забезпечувати формування в майбутніх педагогічних працівників соціально необхідних стилів і методів діяльності [7; 10; 11]. Породжена новими соціальними умовами потреба готувати педагогічні кадри для навчання ІМ дошкільників має реалізовуватися відповідно до принципів, визначених Законом “Про вищу освіту” [16, ст. 3], займати в ній власну нішу, бути автономною, зберігати достатню стійкість своєї цілісності. Це вимагає дотримання таких принципів:

– забезпечення єдності системи педагогічної освіти, що передбачає дотримання спільних норм щодо визначення змісту вищої освіти, змісту навчання й технології підготовки майбутнього вчителя ІМ дошкільників з нормами підготовки дошкільних працівників та фахівців з іноземної мови згідно з державними стандартами відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів;

– забезпечення мобільності системи підготовки відповідно до загальної еволюції вищої педагогічної освіти, системи дошкільної освіти та методики іншомовної освіти дошкільників. Це передбачає структурування змісту й технології підготовки фахівців згідно з гуманістичною парадигмою освіти, встановлення та врахування тенденцій національної й освітніх систем світової спільноти, тенденцій навчання ІМ;

– відповідність змісту й технології підготовки фахівця вимогам, які визначаються потребами дошкільної освіти. Це вимагає забезпечити високу якість професійної компетенції фахівця як сучасного працівника системи дошкільної освіти, здатного творчо реалізовувати вимоги державної Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у світі” з навчання дошкільників ІМ відповідно до наукових принципів програми [2]; у процесі підготовки у студентів має бути сформований високий рівень професійної іншомовної, методичної та методично-практичної компетенцій реалізовувати програму навчання ІМ, рекомендовану МОН України для системи дошкільної освіти [20; 23; 24].

Принципове значення для визначення в системі педагогічної освіти місця підготовки фахівців із навчання ІМ дошкільників має закономірність, сформульована в кінці ХХ ст. за результатами експериментального навчання молодших школярів і дошкільників про те, що найважливішою умовою запровадження раннього навчання ІМ є забезпечення вчителями, які повинні бути спеціалістами як з початкової освіти, так і з методики навчання іноземної мови. Ця закономірність закріплена у схваленій європейською спільнотою “Празькій моделі педагогічної освіти” [12, с. 112–113]. Вказана закономірність детермінує принцип забезпечення професійної компетентності фахівця як досвідченого користувача ІМ та методики дошкільної освіти. Це передбачає обов’язкове формування в майбутніх фахівців високого рівня компетенцій як у сфері ІМ, так і теорії та методики дошкільної освіти, спрямованих на навчання ІМ дошкільників [20].

Оскільки підготовка кадрів у системі педагогічної освіти здійснюється за галузями науки та майбутньою професійною діяльністю, то вказані принципи можуть реалізовуватися за умови, коли підготовка фахівців до навчання ІМ дошкільників буде здійснюватися шляхом спеціалізації майбутніх учителів ІМ, незалежно

від того, чи їхня підготовка проводиться лише за цим напрямом, чи цей напрям поєднується з іншими. Таким чином, підготовка педагогічних працівників до навчання ІМ дошкільників у педагогічних ВНЗ може проводитися тоді, коли студенти: 1) здобувають вищу філологічну освіту за напрямом “Іноземна мова” і ця спеціальність поєднується із спеціальністю “Дошкільна освіта”; 2) здобувають вищу філологічну освіту за напрямом “Іноземна мова” і проходять спеціалізацію до роботи в системі дошкільної освіти; 3) майбутні дошкільні працівники здобувають другу спеціальність “Мова і література (із зазначенням мови)” і проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку; 4) майбутні педагогічні працівники здобувають педагогічну спеціальність у галузі “Освіта” (напрямок “Початкова освіта” та ін.) та додаткову спеціальність “Мова і література (із зазначенням мови)” і проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку; 5) вчителі спеціальності “Мова і література (із зазначенням мови)” у ВНЗ післядипломної педагогічної освіти проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку; 6) схильні до вивчення ІМ вчителі у ВНЗ післядипломної педагогічної освіти здобувають спеціальність “Мова і література (із зазначенням мови)” і проходять спеціалізацію до навчання ІМ дітей дошкільного віку. У кожному варіанті підготовка з іноземної мови має базуватися на державних стандартах вчителя ІМ, а спеціалізація включати підготовку до роботи з дітьми дошкільного віку [20].

3. Принципи цілепокладальної підсистеми підготовки. Цілепокладальна підсистема визначає мету і, відповідно до неї, норми та правила (принципи), якими потрібно керуватися, створюючи й реалізуючи підготовку працівників до навчання ІМ дошкільників. Під метою підготовки вчителя маємо розуміти результат його педагогічної освіти за фахом. Мета виступає системоутворювальним чинником освітньої цілісності. Обґрунтування мети базується на закономірностях про соціальний характер освіти; про єдність і взаємозумовленість виховання (самовиховання) як суспільного явища, навчання (самоосвіти) і розвитку; єдності та взаємозумовленості формування, розвитку, виховання, навчання й освіти. Важливою закономірністю педагогічної освіти є необхідність забезпечувати якість підготовки. Категорія “якість” розуміється як “сукупність якостей особи, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти як особисті духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства” [16, ст. 1]. Таким чином, підготовка сучасних учителів ІМ до роботи в дошкільній ланці освіти має на меті формування професійної компетентності, як інтегрованої характеристики особистості, що об’єднує знання, навички, вміння, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль особистості, здатність адекватно користуватися ІМ у професійних цілях, навчаючи мови дітей і педагогічного професійного спілкування. Професійна компетентність працювати з дітьми дошкільного віку має знайти відображення у сформованості всіх компетенцій учителя ІМ за цим спрямуванням: іншомовній комунікативній (мовленнєвій, мовній, соціокультурній, навчальній), методичній, психолого-педагогічній, соціально-трудої, особистісного самоудосконалення. За кожним із цих напрямів має бути визначений стандарт вищої освіти [20; 22 та ін.].

З урахуванням системи закономірностей цілепокладальна функція підготовки педагогів до здійснення іншомовної освіти дошкільників може бути реалізована за умови дотримання системи принципів: наукового обґрунтування системи спеціалізації на основі наступності та забезпечення неперервності як умови пос-

тійного вдосконалення педагогічної культури майбутнього педагога; забезпечення компетентності й повноти підготовки за всіма напрямками як фахівця з ІМ та дошкільної освіти; гуманізму та демократизму як умови повноцінного розвитку особистості майбутнього педагога; відповідності змісту підготовки меті іншомовної освіти дошкільників; урахування єдності змістової і процесуальної сторін підготовки; структурної єдності змісту спеціалізації на рівнях його формування й засобів навчання; пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей, культуровідповідності як органічного зв'язку з національною та світовою культурою; інтеграції з наукою і практикою дошкільної освіти, врахування освітньої практики інших країн; фундаментальності підготовки, забезпечення можливості здобути спеціалізацію всім бажаним майбутнім фахівцям з ІМ; кількісна і якісна достатність підготовки педагогів з урахуванням потреб дошкільної системи освіти; сприйнятливості, гнучкості і прогностичності підготовки як формування здатності до творчих інновацій тощо. Ця система принципів реалізується у визначенні змістово-інструментальної, організаційно-методичної, контрольної-оцінювальної компонент підготовки за напрямом спеціалізації [20 та ін.].

4. Принципи змістово-інструментальної складової підготовки. Гуманізація національної освіти вимагає, щоб підготовка педагогічних працівників відповідала сучасній парадигмі педагогічної освіти. Тому “потрібно вибирати таку концепцію особистісно орієнтованої освіти, яка була б зорієнтована не лише на засвоєння системи знань і вмінь, а й на розвиток і саморозвиток особистості студента і викладача” [18, с. 50]. Така концепція має задаватися змістом, засобами й технологією навчального процесу. Зміст навчання – це структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття вищої освіти та певної кваліфікації [16, стаття 1]. Зміст навчання знаходить своє відображення в освітньо-професійних характеристиках і програмах, навчальних планах, навчальних програмах, науково-методичних комплексах.

Визначення принципів змістово-інструментальної компоненти системи здійснено з урахуванням праць А.М. Алексюка, С.М. Архангельського, І.Д. Бежа, В.І. Бондара, П.Я. Гальперіна, С.У. Гончаренка, В.В. Краєвського, В.Г. Кременя, І.Я. Лернера, В.І. Лугового, Н.А. Менчинської, І.В. Мороза, Ю.І. Пассова, А.В. Петровського, І. П. Підласого, О.Я. Савченко, З.І. Слєпкань, В.В. Ягупова та ін. Доведено, що укладання змістово-інструментальної складової спеціалізації потрібно провести з дотриманням принципів: єдності навчання, виховання та професійного становлення; урахування єдності змістової й процесуальної сторін навчання; забезпечення цілеспрямованості в реалізації освітньо-кваліфікаційної характеристики; спрямованості на передачу майбутнім учителям професійної культури, на підготовку вчителя-дослідника; спрямованості на формування індивідуальності вчителя, його індивідуального творчого стилю; відповідності змісту спеціалізації в усіх його компонентах змісту й технології навчання ІМ дошкільників; поетапного визначення змісту спеціалізації, виходячи з майбутньої професійної діяльності з навчання ІМ дошкільників, розподілу фундаментальної та практичної його компонент між навчальними дисциплінами з урахуванням оптимально визначеного часу на підготовку; структурної єдності змісту спеціалізації на різних рівнях його формування та формами й методами реалізації в навчально-виховному процесі в умовах кредитно-модульної організації підготовки фахівця;

інтеграції навчальних знань, навичок і вмінь; контекстного оволодіння навчальним змістом – засвоєння навчального матеріалу повинне здійснюватися в контексті сукупності його перетворювальних дій для практичної діяльності; розгляду навчального змісту як певного способу мислення про відповідні явища; зворотного зв'язку, що передбачає планомірний контроль за ходом підготовки спеціаліста; технологічності, діагностичності й інноваційності [20–24].

Необхідно, щоб зміст підготовки педагогічних працівників до навчання ІМ дошкільників відображав закономірності та принципи сучасного етапу дошкільної освіти, закладені в стандарті – Державному компоненті дошкільної освіти та державній Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку “Я у світі” [2; 17]. Дошкільна освіта має організовуватися на засадах демократизації та гуманізації навчального процесу, забезпечувати єдність розвитку, виховання, навчання й оздоровлення дітей, наступність між дошкільною та початковою загальною освітою; відповідність змісту, рівня й обсягу розвитку дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дитини. Це передбачає перехід від навчально-дисциплінарної моделі на особистісно зорієнтовану, відмову від “підготовки дитини до школи” на користь морального розвитку малюків і формування в них життєвої компетентності. Уся система дошкільної освіти, у тому числі її іншомовна компонента, повинна мати розвивальний характер, спрямовуватися на формування фізичних, емоційних та пізнавальних сил, які становлять основу гармонійного розвитку особистості дитини, формувати її національну свідомість. Організувати навчання ІМ доцільно за умови, якщо таке навчання враховує вікові можливості дітей і організоване методично правильно. Дошкільники схильні до оволодіння іноземними мовами, але їх навчання другої мови має враховувати рівень розвитку рідного мовлення, засвоювати ІМ дитина має свідомо, і це повинно забезпечуватися технологією навчання. У майбутнього учителя ІМ мають бути сформовані знання, розуміння й готовність враховувати психолого-фізіологічні особливості дошкільників [2; 20–24].

Теоретичне дослідження та експериментальне навчання підтвердило, що зміст спеціалізації оптимально розподілити між варіативними курсами: “Іноземна мова для професійного спілкування (дошкільна освіта)”, “Методика навчання ІМ дошкільників”, “Педагогічна практика”. Для спеціалізації майбутніх учителів ІМ, освітньо-професійна програма підготовки яких не містить курсів з теорії та методики дошкільної освіти, в ОПП має бути введений спецкурс “Педагогічні основи і організація дошкільної освіти” [20; 22 та ін.].

Провідною в підготовці вчителя ІМ до навчання дошкільників є методична й практична підготовка. Тому в заняття й засоби навчання з курсу “Іноземна мова для професійного спілкування (дошкільна освіта)” слід послідовно включати зміст, форми та прийоми навчання ІМ дітей дошкільного віку, моделювання видів педагогічної діяльності вчителя в системі дошкільної освіти [20–22]. Курс методики навчання ІМ дітей дошкільного віку має бути укладений і реалізовуватися як теорія, методика та організація такого навчання. Пробна й переддипломна педагогічна практики, що покликані інтегрувати теорію та методику, забезпечити поетапне формування вмінь комунікації й проводити заняття та режимну діяльність з дітьми засобами ІМ, організовуються як поетапне виконання кожним студентом низки освітніх завдань, що поступово ускладнюються [22–24].

5. Організаційно-методичні принципи визначають вимоги до технології спеціалізації майбутніх учителів ІМ до роботи в системі дошкільної освіти. Методи та реалізація організаційних форм мають відповідати принципам: забезпечення довірливих суб'єкт-суб'єктних відносин між учасниками освітнього процесу; повне забезпечення учасників навчального процесу засобами навчання згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу; діяльності, забезпечення свідомості й активності, міцності та повноти засвоєння знань і вмінь; візуалізації, застосування сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій навчання; забезпечення індивідуального, особистісно орієнтованого навчання; стимулювання та забезпечення систематичної самостійної роботи студента із засвоєння змісту освіти та інтенсифікація співпраці викладача з кожним студентом упродовж усього семестру; забезпечення тісного міжпредметного зв'язку дисциплін спеціалізації між собою та з дисциплінами підготовки за спеціальністю; професійна спрямованість спеціалізованої підготовки; взаємозв'язку навчання, розвитку, виховання особистості; контекстного оволодіння навчальним змістом – засвоєння навчального матеріалу повинно здійснюватися в контексті сукупності його перетворювальних дій для практичної діяльності; перетворення засвоєного навчального матеріалу на правила і процедури; розгляд навчального змісту як певного способу мислення про майбутню професійну діяльність; забезпечення проблемності навчання, зв'язку навчання з життям, інтенсивності залучення студентів до розв'язання значущих для майбутньої практичної діяльності навчальних завдань і проблем; перехід від інформаційних технологій реалізації організаційних форм на стимулювальні, кунсультативно-систематизувальні та поглиблювальні; система спеціалізації повинна бути функціональною, тобто моделювати зміст і структуру діяльності з навчання ІМ дошкільників; забезпечення повного поетапного формування професійної компетентності; забезпечення кожному студенту можливості індивідуальної самореалізації; формування в студента розуміння соціальної значущості його педагогічної спеціалізації.

Формування процесуальної компоненти змісту освіти майбутнього вчителя має проводитися з урахуванням того, що в методиці відбувся кардинальний поворот від навчання мови до навчання спілкування засобами ІМ як виду діяльності особистості. Використання бінарних методів, які об'єднують форму й метод навчання, розглядається нами як реальний засіб розв'язання проблеми якості підготовки. Якість спеціалізованої іншомовної та методично-практичної підготовки залежить від того, як послідовно у процесі організаційних форм навчання реалізуються закладені в навчальних програмах, підручниках та посібниках, створених і апробованих у процесі дослідження, технології поетапного формування професійних компетенцій та особистісних якостей майбутніх учителів [20 та ін.].

6. Принципи контрольної-оцінювальної та управлінської підсистеми визначають основи корегувальних впливів на навчальний процес зі спеціалізації, які здійснюються згідно із Законом “Про вищу освіту” [16, ст. 29, розділи VI, VIII]. Корегувальні впливи мають: спиратися на результати педагогічного контролю за ходом і наслідками навчального процесу та оцінювання засвоєння студентами змісту навчання відповідно до його цілей і завдань, програмних вимог; забезпечувати діагностичну, навчальну, розвивальну та виховну функції. Неперервність, надійність, об'єктивність, валідність контролю й оцінювання забезпечують виявлення стану та оцінювання процесу формування якостей особи-

стості, знань, умінь і навичок, ефективності активізації навчально-пізнавальної діяльності та самовиховання, розвитку здібностей, формування у студентів творчого ставлення до оволодіння спеціалізацією [1; 10; 13; 18; 20].

Ефективність контрольно-оцінювальної й управлінської підсистеми залежить від того, як реалізуються принципи: забезпечення єдності та взаємодії змістової, процесуальної й організаційної сторін процесу спеціалізації; забезпечення високого аналітичного рівня управління процесом спеціалізації; оптимізації управління процесом навчальної та самостійної роботи з урахуванням мотивів оволодіння спеціалізацією; системності й неперервності контрольно-оцінювального процесу міцності засвоєння знань, навичок, умінь; системності й обґрунтованості корегувальних впливів; індивідуального характеру перевірки та оцінювання знань студентів; забезпечення єдності й взаємодії прямих і зворотних зв'язків освітнього процесу спеціалізації; стимулювально-виховний характер контролю та оцінювання; диференційованої оцінки успішності навчання студентів; спрямованість системи диференційованого оцінювання на оцінку не стільки знань, скільки професійних умінь, професійної майстерності; забезпечення об'єктивності, єдності вимог і взаємодії суб'єктів освітнього процесу спеціалізації; забезпечення кредитно-модульної системи організації й контролю навчального процесу традиційними та інноваційними засобами за профілем спеціалізації; забезпечення всебічності контролю на основі єдиного базового комплексу завдань для проведення поточного, тематичного, модульного, рубіжного, підсумкового та заключного видів контролю, що відповідає кредитно-модульній системі; забезпечення розвитку ініціативи і творчого ставлення до справи суб'єктів освітнього процесу та ін. [1; 3; 5; 8; 9; 10; 11; 13; 14; 15; 16; 17; 20; 22; 25].

Висновки. Визначена система і запропонована систематизація принципів підготовки педагогічних працівників до навчання ІМ дошкільників дали змогу скласти та перевірити модель спеціалізації майбутніх учителів ІМ до роботи в системі дошкільної освіти. Експериментальне навчання підтвердило, що визначені на основі принципів цілепокладальна, змістово-інструментальна, організаційно-методична та контрольно-оцінювальна складові системи й укладене програмне та навчально-методичне забезпечення спеціалізації оптимально достатньо забезпечують якість підготовки педагогічних працівників до здійснення іншомовної освіти дітей дошкільного віку.

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 553 с.
2. Я у світі : базова програма розвитку дитини дошкільного віку. – К. : Світич, 2008. – 430 с.
3. Бех І.Д. Принципи сучасної освіти / І.Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4. – С. 5–27.
4. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / [за ред. В.Г. Кременя ; автор. кол.: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.]. – Тернопіль : Навчальна книга : Богдан, 2004. – 384 с.
5. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
6. Іноземні мови в дошкільній й початковій школі. Всеукраїнська нарада // Освіта України. – 2009. – № 12 (992). – С. 1–2.
7. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції у Європейський освітній простір : затверджено Наказом МОН України № 998 від 31.12.2004 р. // Освіта. – 2005. – 12–19 січня. – С. 2–3.
8. Краевский В.В. Методология педагогики: новый этап : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / В.В. Краевский. – М. : Академия, 2006. – 400 с.
9. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати / В.Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
10. Луговий В.І. Управління освітою : навч. посіб. / В.І. Луговий. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 303 с.
11. Національна Доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 2002. – 23 квітня.

12. Никитенко З.Н. Каждому жителю Европы – иностранный язык с детства / З.Н. Никитенко // Иностр. яз. в школе. – 1998. – № 4. – С. 110–113.
13. Основы педагогики и психологии высшей школы : учеб. пособ. / [под ред. А.В. Петровского]. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1986. – 304 с.
14. Пассов Е.И. Культуросообразная модель профессиональной подготовки учителя: философия, содержание, реализация / Е.И. Пассов // Иноземні мови. – 2002. – № 4. – С. 3–18.
15. Подласый И.П. Педагогика: Новый курс / И.П. Подласый. – М., 1999. – Кн. 1. – 552 с.
16. Про вищу освіту : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 17.01.2002 р., із змінами і доповненнями.
17. Про дошкільну освіту : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 11.08.2001 р., із змінами і доповненнями.
18. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. / З. Слєпкань. – К. : Вища школа, 2005. – 240 с.
19. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. – 527 с.
20. Шкваріна Т.М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вчителів до здійснення іншомовної освіти дошкільників : монографія / Т.М. Шкваріна. – Умань : УКВПП, 2008. – 392 с.
21. Шкваріна Т.М. Англійська мова : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 688 с.; Програма з англійської мови для професійного спілкування (дошкільна освіта). – Умань : Пронікс, 2006. – 31 с.
22. Шкваріна Т.М. Методика навчання ІМ дошкільників : навчальний посібник / Т.М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 300 с.
23. Шкваріна Т.М. Англійська мова для дітей дошкільного віку (програма, методичні рекомендації) : навч. посіб. для вчителів раннього навчання англійської мови, студентів вищ. пед. навч. закладів / Т.М. Шкваріна. – К. : Шкільний світ, 2008. – 112 с.
24. Шкваріна Т.М. Англійська мова для дітей дошкільного віку. Книга для вчителя : навч. посіб. для вчителів раннього навчання англійської мови, студентів вищ. пед. навч. закладів / Т.М. Шкваріна. – К. : Шкільний світ, 2009. – 160 с.
25. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

ШЛОМЕНКО О.Б.

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НАВЧАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В ЕКОНОМІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Нещодавно основним змістом економічної освіти було оволодіння студентами загальнонауковими, загальноекономічними й спеціальними економічними знаннями. У наші дні спостерігається тенденція до розширення гуманітарного циклу в освітніх програмах підготовки економістів. Гуманітарні знання в роботі економістів відіграють важливу роль. У процесі навчання студенти здобувають не тільки професійні знання в галузі економіки, виробляють навички та вміння, а й формуються як особистість, набуваючи якостей, які їм знадобляться в майбутньому житті та професійній діяльності. Не тільки науково-економічна підготовка визначає обличчя спеціаліста, дедалі більшу роль у сучасних умовах відіграють знання в галузі економіки, правознавства, соціології, історії, знання мов, культурології, психології, філософії. Тому блоки гуманітарних дисциплін були включені до освітніх програм не тільки гуманітарних, а й економічних та технічних спеціальностей.

Суперечність між вимогами українського суспільства до підготовки майбутніх фахівців та фактичним рівнем знань студентів можна зменшити шляхом удосконалення педагогічної системи.

Мета статті – розглянути теоретичні питання, пов'язані з моделюванням педагогічної системи формування професійної спрямованості навчання гуманітарних дисциплін в економічних вищих навчальних закладах; проаналізувати її структуру та зв'язки між компонентами.